

ОСНОВНІ ПЕРЕДУМОВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ «АНГЛІЙСЬКА МОВА ЗА ПРОФЕСІЙНИМ СПРЯМУВАННЯМ» У ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА

Сучасні світові тенденції та високий рівень конкуренції на світовому й вітчизняному ринку праці диктують нові вимоги до рівня підготовки майбутніх фахівців різних профілів. Професія педагога, яка завжди вважалась шанованою, соціально значущою та важливою, великою мірою втратила свою привабливість через певні матеріальні чинники. Оскільки сучасне суспільство стає більш прагматичним і конкурентно орієнтованим, зростає потреба у фахівцях нового типу із якісно новими знаннями та компетенціями. Однією з фахових вимог до фахівця міжнародного рівня є володіння принаймні однією іноземною мовою, що виводить англійську мову на новий щабель у навчальних програмах педагогічних ВНЗ. Важливою характеристикою вивчення англійської мови, при цьому, стає саме її професійна спрямованість.

Професійно-орієнтоване навчання англійської мови — це процес, який за основу ставить потреби студентів у вивченні мови з орієнтацією на особливості майбутньої професії, спеціальності [5]. Такий підхід передбачає поєднання процесів оволодіння професійно-орієнтованою англійською мовою з розвитком особистісних якостей студентів, знанням культури країни мови, що вивчається та набуття спеціальних навичок, що базуються на професійних і лінгвістичних знаннях. Наприкінці вивчення курсу майбутні вчителі мають досягнути такого рівня іншомовної професійно-орієнтованої комунікативної компетенції, який дозволить їм використовувати англійську мову в професійній педагогічній діяльності на рівні міжнародних стандартів.

Постановка проблеми. Відповідно до зазначених вимог необхідно розробити навчальну робочу програму, яка б враховувала міжнародні рекомендації до знання мови водночас із особливостями кожного фаху й контекстного підходу до викладання англійської мови.

Оскільки головною вимогою професійно-орієнтованого навчання англійської мови є необхідність наблизити зміст і методи її викладання до практичних та майбутніх професійних потреб студентів, постає необхідність у вивченні завдань і цілей, що стоять перед майбутніми вчителями різних профілей, обов'язкове врахування їхніх інтересів і мотивації. Це стосується, насамперед, підбору матеріалу, його критичного осмислення з урахуванням професійної специфіки студентів та рівня мовної компетенції. Завдання викладача полягає в організації такого впливу навчальної інформації на студентів, щоб професійні потреби трансформувалися в джерело їхньої активності та змусили працювати на задоволення виниклих потреб.

Задля реалізації навчальної мети професійно-орієнтованого вивчення англійської мови необхідно розробити такий зміст, який передбачає поєднання загального та професійного компонентів. Загальний компонент покликаний здійснювати загальноосвітню мовну підготовку, а професійний — безпосередньо орієнтований на практичну професійну діяльність. У такому випадку зміст навчання спирається на діяльнісно-орієнтований, компетентнісний, плюралінгвістичний та міжкультурний підходи.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій виявив, що попри актуальність зазначеної проблеми існує низка теоретичних досліджень у цій галузі зарубіжних та вітчизняних науковців (роботи таких авторів як М. Буланова-Топоркова, Н. Гальскова, С.

Ніколаєва, П. Образцов, Г. Бакаєва, О. Борисенко), в той час як практична база потребує індивідуального підходу в межах кожної спеціальності.

Одним із головних принципів навчання студентів бакалаврів англійської мови за професійним спрямуванням є комплексне оволодіння усіма видами мовленнєвої діяльності, які перебувають у взаємозв'язку і взаємодії. В їх основі закладено спільні мовленнєві механізми, відбувається складна аналітико-синтетична діяльність. Цей взаємозв'язок багатогранний, кожен із видів мовленнєвої діяльності характеризується власною специфікою, яка вимагає певного набору керівних важелів. Розвиток мовленнєвих навичок і вмій на матеріалі фахової інформації має здійснюватись планомірно та цілеспрямовано протягом усього терміну навчання, при цьому вимоги до рівня оволодіння основними видами мовленнєвої діяльності повинні зростати від модуля до модуля.

Навчальна програма вивчення англійської мови за професійним спрямуванням надає студентам можливість розвивати мовну компетенцію і стратегії, які їм необхідні для ефективної участі в процесі навчання і в тих ситуаціях професійного спілкування, в яких вони можуть опинитися.

Національна програма з англійської мови для професійного спілкування, видана Міністерством освіти базується на принципах інтернаціоналізму і плюралінгвізму, який дозволяє розширити індивідуальний мовний досвід від рідної мови до мов інших народів, при цьому мови є взаємопов'язаними і взаємодіють між собою; принципи демократії та рівних прав — спрямованість не лише на розвиток прагматичної компетенції, але й урахування соціокультурного аспекту спільноти, в якій будуть працювати майбутні фахівці; принципи новизни. Що стосується принципів відбору змісту програми, слід звернути увагу на те, що програма базується на міжнародних рівнях володіння мовою (відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти), відповідає національним кваліфікаційним рівням досягнень (ОКХ та ОПП), має чітко і гнучко сформульовані цілі і результати навчання, базується на професійних і навчальних умінях, охоплює професійний та академічний зміст (сфери предметних знань); ситуативний зміст (контекст, у якому представлені матеріали, види діяльності); прагматичний зміст (необхідні практичні та корисні вміння), враховує попередній досвід студентів, їхні потреби у навчанні та кінцеві результати, є модульною за своєю організацією [6].

Програма курсу вивчення англійської мови за професійним спрямуванням має на меті формування комплексу компетенцій, які закладено в основу здійснення загальноосвітньої та мовної підготовки студента до життя і професійної діяльності, що передбачає опанування знаннями, вміннями та навичками в соціальному та фаховому контексті. Відповідно до плюралінгвістичного підходу знання мов та їх подальше опанування особою розглядаються як її мовний досвід, у межах якого всі мовні знання і здібності взаємопов'язані та взаємодіють. Міжкультурний підхід передбачає виховання у студента толерантності, сприяння порозумінню, налагодження співпраці та забезпечення можливостей мобільності на теренах Європи та світу. Завдяки діяльнісно-орієнтованому, компетентнісному, плюралінгвістичному та міжкультурному підходам зміст професійно-орієнтованого навчання англійської мови спрямовується на комплексне формування загальних і комунікативних мовленнєвих компетенцій, розвиток цілісної особистості, яка здатна функціонувати у житті та професійній діяльності в умовах багатомовного середовища [4, с.75].

Успішне занурення у фахову специфіку при вивченні англійської мови за професійним спрямуванням є можливим за умови відтворення мовного матеріалу у ситуаціях, наближених до майбутньої професійної діяльності, застосовуючи засоби та прийоми формування професійних умінь.

Ми пропонуємо надати професійній підготовці майбутніх учителів іноземної мови інноваційного характеру шляхом запровадження методів та засобів контекстного навчання у вивченні іноземної мови.

Теорія контекстного навчання була найглибше розроблена А. Вербицьким, який проаналізував невідповідність навичок, що їх набувають студенти у процесі навчання у вищих навчальних закладах, тим професійним потребам, які вони відчують у процесі професійної діяльності. Контекстне навчання — це навчання, у якому динамічно моделюються предметний та соціальний зміст професійної праці, тим самим забезпечуються умови трансформації навчальної діяльності студента у професійну діяльність спеціаліста. Сутність знаково-контекстного навчання полягає в організації активності студентів відповідно до закономірностей переходу від навчальних текстів, знакових систем як матеріальних носіїв минулого досвіду до професійної діяльності [2, с. 33].

Головною характеристикою навчання контекстного типу М. Буланова-Топоркова називає «моделювання предметного та соціального змісту майбутньої професійної діяльності, що реалізуються за допомогою системи нових та традиційних форм навчання. Виділяють такі базові форми діяльності студентів: навчальна діяльність академічного типу, де провідна роль належить академічній лекції; квазіпрофесійна діяльність (ділові ігри та інші ігрові форми); навчально-професійна діяльність (виробнича практика, «реальне» дипломне проектування). У якості перехідних від однієї базової моделі до іншої виступають усі інші форми: лабораторні та практичні завдання, імітаційне моделювання, аналіз конкретних виробничих ситуацій, розігрування ролей, спецкурси та спецсемінари)» [1, с. 174].

Принципами контекстного навчання (за А. Вербицьким) є:

- принцип педагогічного забезпечення особистісного включення студента у навчальну діяльність;
- принцип послідовного моделювання в навчальній діяльності студентів цілісного змісту, форм і умов професійної діяльності спеціалістів;
- принцип проблемності змісту навчання, процесу його розгортання в освітньому процесі;
- принцип адекватності форм організації навчальної діяльності студентів відповідно до мети і змісту освіти;
- принцип провідної ролі спільної діяльності, міжособистісної взаємодії та діалогічного спілкування суб'єктів освітнього процесу (викладача і студентів, студентів один з іншим);
- принцип педагогічно обґрунтованого поєднання нових та традиційних педагогічних технологій;
- принцип єдності навчання та виховання особистості професіонала [2].

Розглядаючи проблему проектування професійно-орієнтованої технології навчання, П. Образцов вважає сутнісною характеристикою контекстного підходу послідовне моделювання усієї системи форм, методів та засобів навчання (традиційних та інноваційних), предметного та соціального змісту професійної діяльності, що підлягає засвоєнню, у динамічному переході студентів від навчальної до професійної діяльності. Метою контекстного навчання є створення таких умов навчання, які сприятимуть розвитку творчого мислення, закріпленню вмінь діяти у ситуаціях, що є адекватними ситуаціям майбутньої професійної діяльності. Високу ефективність при цьому показує створення комунікативних ситуацій у навчальному процесі, а взаємодія викладача зі студентами та студентів між собою виступає одним з найбільш портативних засобів трансформації навчальної інформації у професійно значущу [5, с. 43-44]. Особлива складність, проте, виникає, по-перше, через необхідність інтеграції дисципліни «англійська мова» з профільючими дисциплінами; по-друге, через поставлене перед викладачем англійської мови завдання навчити майбутнього спеціаліста на основі

міжпредметних зв'язків використовувати англійську мову як засіб систематичного поповнення своїх професійних знань та як засіб формування професійних умінь і навичок; по-третє, через необхідність відбору форм і методів навчання, покликаних забезпечити формування необхідних професійних умінь і навичок майбутнього фахівця. Адже викладання професійної мови передбачає тісну взаємодію викладачів мовних та профільних кафедр на всіх етапах навчання, включаючи сумісне викладання.

До структури змісту програми з професійно-орієнтованого навчання англійської мови можуть входити: комунікативні вміння за видами мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання, письмо) на основі загальної та професійної лексики. Кінцевою метою професійно-орієнтованого навчання діалогічного мовлення є розвиток уміння вести бесіду, цілеспрямовано обмінюватися інформацією професійного характеру з певної теми. Навчання монологічного мовлення полягає у формуванні вмінь створювати різні жанри монологічних текстів: повідомлення інформації професійного характеру, виступ із доповіддю, створення презентації, розширені висловлювання в процесі дискусії, обговорення як з попередньою підготовкою так і без неї. Метою професійно-орієнтованого навчання аудіюванню є формування умінь сприйняття і розуміння висловлювання співрозмовника іноземною мовою в монологічній формі або у процесі діалогу відповідно до певної реальної професійної сфери, ситуацією. Результатом професійно-орієнтованого навчання читанню є формування умінь володіння усіма видами читання текстів різних функціональних стилів і жанрів, у тому числі спеціальної літератури. Підсумковою метою професійно-орієнтованого навчання письму є розвиток комунікативної компетенції, необхідної для професійного письмового спілкування, що проявляється в уміннях реферативного викладу, анотування, а також перекладу професійно значущого тексту з іноземної мови на українську та з української мови на іноземну.

Мовні знання та навички, що включають знання фонетичних явищ, граматичних форм, правил словотворення, лексичних одиниць, термінології, характерної для певної професії та є складовою частиною складних умінь — говоріння, аудіювання, читання, письма [3, с. 14].

Таким чином, кінцевим навчальним продуктом є формування в майбутніх учителів професійно-спрямованої англомовної комунікативної компетенції, яка складається з таких структурних елементів як тематична компетенція (включає в себе тематичний план), термінологічна (знання професійної лексики, термінології, мовних кліше), мовна (для побудови висловлювань монологічного та діалогічного характеру в усній і письмовій формі) та соціокультурна компетенції (знання мовних реалій, культурних особливостей країн, мова яких вивчається).

Висновки. Підсумовуючи все вищеозначене, можна із впевненістю стверджувати, що, формування професійної англомовної комунікативної компетенції студентів педагогічних вишів має бути спрямоване на інтеграцію цілей вищої професійної освіти з цілями навчання англійської мови через розробку відповідних навчальних планів та програм, орієнтованих на практичні потреби майбутніх фахівців педагогічного профілю. Основою англомовного навчання повинні стати контекстний підхід, міжпредметні зв'язки, взаємодія викладачів та поєднання загальнопрофесійних фахових дисциплін із дисципліною англійська мова професійного спрямування. Здобуття англомовної професійно спрямованої комунікативної компетенції може гарантувати майбутньому вчителю можливість стажування й запозичення закордонного досвіду, доступу до англомовних інформаційних джерел, імплементації і нових світових технологій та розробок у відповідній галузі знань, а також сприятиме успішному функціонуванню на світовому ринку праці.

Література:

1. Буланова-Топоркова М. В. Педагогика и психология высшей школы / М. В. Буланова-Топоркова : учебное пособие. — Ростов н \ Д. : Феникс, 2002. — 544 с.
2. Вербицкий А. А. Концепция знаково-контекстного обучения в вузе / А. А. Вербицкий / Вопросы психологии. — 1987. — № 5. — С. 32—40
3. Гальскова Н. Д. Современная методика обучения иностранному языку: Пособие для учителя / Н. Д. Гальскова. — М. : АРКТИ-Глосса, 2010.—165 с.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українськогovidання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. — К. : Ленвіт, 2003. — 273 с.
5. Образцов П. И. Проектирование и конструирование профессионально-ориентированной технологии обучения : учебно-метод. Пособие / П. И. Образцов, А. И. Ахулкова, О. Ф. Черниченко ; [подобщей редакцией проф. П. И. Образцова]. — Орел : ОГУ, 2003. — 94 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування//Г. С. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок, В. О. Іваніщева, Л. Й. Клименко, Т. І. Козимирська, С. І. Кострицька, Т. І. Скрипник, Н. Ю. Тодорова, А. О. Ходцева. — К.: Ленвіт, 2005 — 119с.

Стаття висвітлює актуальність упровадження вивчення англійської мови в контексті майбутньої професійної діяльності педагогів різних спеціальностей, обґрунтовує необхідність розробки навчальної робочої програми цієї дисципліни з урахуванням міжнародних рекомендацій до знання мови водночас із особливостями кожного фаху й контекстного підходу до викладання англійської мови.

Ключові терміни: професійно-орієнтоване навчання, англійська мова за професійним спрямуванням, контекстний підхід, плюралінгвізм.

Статья освещает вопросы актуальности внедрения изучения английского языка в контексте будущей профессиональной деятельности педагогов разных специальностей, обосновывает необходимость разработки учебной рабочей программы данной дисциплины, которая учитывала бы международные рекомендации владения языком одновременно с особенностями каждой специальности, а также контекстный подход к преподаванию английского языка.

Ключевые слова: профессионально-ориентированное обучение, английский язык профессиональной направленности, контекстный подход, плюралингвизм.

The article highlights the purpose of implementing the study of English in the context of the future professional activity of teachers of different specializations, gives ground to the necessity of curriculum program development of the given discipline, that might take into consideration the international recommendations to language learning as well as the peculiarity of each specialization and the contextual approach to the English language teaching.

Key words: professionally — oriented teaching, English for specific purposes, contextual approach, plural linguism.